

Φορέας Υλοποίησης	: Hungarian Competition Authority
Τόπος Διεξαγωγής	: Budapest
Ημερομηνία	: 7-9/6/2012
Τίτλος Σεμιναρίου	: an international training on competition law for national judges
Συμμετοχή	: Στυλιανή Δραγατσίκη Πρωτοδίκης

Σχόλια

Πρωταρχικός στόχος του σεμιναρίου ήταν η ανταλλαγή απόψεων στον τομέα του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού τόσο στο πλαίσιο της εθνικής εσωτερικής αγοράς όσο και στο ευρύτερο επίπεδο των αγορών του ευρωενωσιακού οικοδομήματος, καθώς και να αναδειχθεί ο ρόλος του εθνικού δικαστή τόσο για την υλοποίηση της θεμελιώδους προγραμματικής αρχής της Ενιαίας Αγοράς όσο και για την προστασία των επιχειρηματικών φορέων, που θίγονται από τις διάφορες μορφές νόθευσης του ελεύθερου ανταγωνισμού τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού γίγνεσθαι.

Ειδικότερα, βασική θεματική του συνεδρίου αποτέλεσε ο ρόλος του εθνικού δικαστή στο σύστημα ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων. Με τον όρο κρατικές ενισχύσεις θεωρείται η από μέρους του κράτους παροχή ενός οικονομικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε μια επιχείρηση ή σε ένα κλάδο παραγωγής χωρίς την καταβολή μιας οικονομικά αντίστοιχης αντιπαροχής από την πλευρά του λήπτη. Τέτοια παροχή αποτελεί και κάθε μορφής κρατική παρέμβαση που κατατείνει

στη μείωση των επιβαρύνσεων, που συνήθως φέρει μια συγκεκριμένη επιχείρηση και οδηγεί μέσω αυτής της ευνοϊκής μεταχείρισης στη νόθευση του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά. Για να χαρακτηριστεί η ενίσχυση ως «κρατική» υπό την έννοια του άρθρου 87 παρ. 1 ΕΚ πρέπει το χορηγούμενο οικονομικό πλεονέκτημα να προέρχεται είτε από δημόσιο φορέα, είτε από ιδιωτικό, του οποίου όμως η δράση τελεί είτε γενικά είτε ad hoc υπό τον έλεγχο και την εποπτεία ή καθοδήγηση δημόσιας αρχής. Επιπλέον, περαιτέρω προϋπόθεση υπαγωγής στο άρθρο 87 παρ. 1 ΕΚ είναι, κατά πάγια νομολογία του ΔΕΚ, η συγκεκριμένη χορήγηση οικονομικού πλεονεκτήματος να επιφέρει επιβάρυνση στον κρατικό προϋπολογισμό, με την έννοια ότι η μεταβίβαση αμιγώς ιδιωτικών πόρων και η συνακόλουθη επιβάρυνση ιδιωτικής επιχειρηματικής περιουσίας δεν καταλαμβάνεται από την έννοια της κρατικής ενίσχυσης. Άλλο βασικό χαρακτηριστικό της έννοιας της κρατικής ενίσχυσης είναι η επιλεκτικότητα του κρατικού μέτρου: Οικονομικά μέτρα γενικής φύσεως και εφαρμογής («general measures») που ενισχύουν, χωρίς επιλεκτική στόχευση, την εθνική οικονομία στο σύνολό της δεν εμπίπτουν στην παραπάνω έννοια. Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε από τους ομιλητές δικηγόρους και πανεπιστημιακούς, επειδή οι κρατικές ενισχύσεις δεν λειτουργούν αποκλειστικά και μόνο στη βάση της διασφάλισης συνθηκών ανόθευτου ανταγωνισμού στην Ενιαία Αγορά αλλά κατά βάση για την προάσπιση και προώθηση εθνικών ιεραρχήσεων, ο συνεχής και αποτελεσματικός έλεγχος εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της νομιμότητας της χρήσης του εργαλείου των ενισχύσεων από τις εθνικές αρχές βάσει του ισχύοντος κοινοτικού κανονιστικού πλαισίου συνιστά μια βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία υγιούς οικονομικού κλίματος στην Κοινή Αγορά. Πέραν, όμως, από την καθοριστική παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναδεικνύεται ο εθνικός δικαστής ως κατέχων καίρια θέση τόσο για την

υλοποίηση της θεμελιώδους προγραμματικής αρχής της Ενιαίας Αγοράς όσο και για την προστασία των επιχειρηματικών φορέων που θίγονται από την μέσω της χορήγησης παράνομων κρατικών ενισχύσεων προκαλούμενη νόθευση του ανταγωνισμού. Αυτή η διττή προστατευτική διάσταση και λειτουργία των εθνικών δικαστηρίων εκδηλώνεται με διάφορους μηχανισμούς και τρόπους, ο δραστικότερος των οποίων, όπως επισημάνθηκε στο συνέδριο από τους ομιλητές, είναι αυτός της ανάκτησης των κρατικών ενισχύσεων που χορηγούνται κατά παράβαση των επιταγών του κοινοτικού δικαίου από τον αποδέκτη τους. Ο δε αυξανόμενος αριθμός των κρατών μελών στο ευρωπαϊκό στερέωμα σε συνδυασμό με την ποικιλότητα των ενισχύσεων καθιστούν την αποκέντρωση της ελεγκτικής δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και την ανάληψη δράσης εκ μέρους των εθνικών δικαστικών αρχών απαραίτητη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία ενός υγιούς ανταγωνισμού. Στις αναπτύξεις, που έλαβαν χώρα στο συνέδριο, έγινε σκιαγράφηση αυτού του κομβικού ρόλου του εθνικού δικαστή στο σύστημα ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων αλλά και, ευρύτερα, η «πολυλειτουργικότητα» της δικαιοδοτικής του παρέμβασης για την αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού κανονιστικού πλαισίου σχετικά με τον έλεγχο των κρατικών ενισχύσεων.

Ειδικότερα, έγινε λόγος για τον βασικό απαγορευτικό κανόνα της συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας βάσει του οποίου η Επιτροπή έχει την εξουσία ή κατά νομική ακριβολογία την υποχρέωση, όταν διαπιστώσει το ασυμβίβαστο μιας κρατικής ενίσχυσης με την Κοινή Αγορά, να αποφασίσει ότι το ενδιαφερόμενο κράτος – μέλος υποχρεούται να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει πιθανόν και μέσω της ανάκτησης των παράνομων κρατικών ενισχύσεων, όταν αυτές έχουν ήδη αποδοθεί στον κατά περίπτωση αποδέκτη τους. Η έκδοση δε εκ μέρους της Επιτροπής απόφασης, με την οποία υποχρεούται το εκάστοτε κράτος

– μέλος να ανακτήσει την παράνομη ενίσχυση, αν και αρχικά εθεωρείτο ως πράξη εμπίπτουσα στη διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής, πλέον, μετά την θέσπιση του Κανονισμού 659/1999 του Συμβουλίου, θεωρείται περίπτωση δέσμιας αρμοδιότητας. Και ακριβώς σε αυτό το σημείο αρχίζει να εμφανίζεται και ο ρόλος του εθνικού δικαιοσύνη και συνακόλουθα και του εθνικού δικαστή. Ειδικότερα, η απόφαση ανάκτησης πραγματοποιείται κατ' εφαρμογή των διατάξεων και διαδικασιών του εθνικού δικαίου, εφόσον οι τελευταίες, σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 14 παρ. 3 εδ. 1 του Κανονισμού 659/1999, «επιτρέπουν την άμεση και πραγματική εκτέλεση της απόφασης της Επιτροπής». Βέβαια, εν προκειμένω, συχνά εμφανίζονται αμφιλεγόμενα ζητήματα σχετικά με την ανάγκη σύμπλευσης του κοινοτικού με το εθνικό δίκαιο, οι οποίες, όμως, φαίνονται να εξομαλύνονται στο πλαίσιο της υπέρσπισης του κοινοτικού συμφέροντος, αφού το κράτος-μέλος που χορήγησε την παράνομη κρατική ενίσχυση και υποχρεούται βάσει της αποφάσεως της Επιτροπής να την ανακτήσει από τον αποδέκτη της, οφείλει μεν να κινηθεί προς επίτευξη αυτού του σκοπού στο πλαίσιο των διαδικασιών που προβλέπει το εθνικό του δίκαιο, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι κατ' αυτό τον τρόπο δεν θίγεται η αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό της εκτέλεσης των αποφάσεων ανάκτησης των παράνομων κρατικών ενισχύσεων πολύ συχνά ανακύπτουν ζητήματα, τα οποία δύνανται να αχθούν προς κρίση στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια. Πιο συγκεκριμένα, στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται η προστασία των επιχειρηματικών εκείνων φορέων, η ανταγωνιστική θέση των οποίων θίγεται σε περιπτώσεις στις οποίες οι εθνικές αρχές προβαίνουν κατά παράβαση της προβλεπόμενης στο άρθρο 88 παρ. 3 ΕΚ υποχρέωσης ('stand still obligation') στη θέση σε ισχύ ενός μέτρου ενίσχυσης πριν η Επιτροπή αποφανθεί οριστικά επί της συμβατότητας του μέτρου με την Κοινή Αγορά. Κατά πάγια νομολογία

του ΔΕΚ έχει κριθεί ότι η διάταξη του άρθρου 88 παρ. 3 ΕΚ αποτελεί διάταξη αμέσου εφαρμογής και, επομένως, οι θιγόμενοι ιδιώτες μπορούν να επικαλεσθούν και ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων τυχόν παραβίασή της. Τότε ο εθνικός Δικαστής θα πρέπει να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι χορηγηθείσες κρατικές ενισχύσεις είναι τυπικά παράνομες και να αναγνωρίσει την ακυρότητα των επιμέρους εθνικών πράξεων χορήγησης των ενισχύσεων (λ.χ. ακυρότητα των σχετικών συμβατικών ρητρών που περιέχονται στις συμβάσεις που τυχόν έχουν συναφθεί και δυνάμει των οποίων χορηγούνται οι ενισχύσεις, αλλά και να διατάξει, ως είναι νομικά αναγκαίο καθότι έχει πλέον εκλείψει η νόμιμη βάση δυνάμει της οποίας χορηγήθηκαν, την πλήρη ανάκτηση των ήδη καταβεβλημένων ενισχύσεων). Το εθνικό δικαστήριο, δηλαδή, οφείλει μόνο να αποφανθεί αν το μέτρο αποτελεί πράγματι κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παρ. 1 ΕΚ και αν εφαρμόζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση η υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 88 παρ. 3 ΕΚ. Περαιτέρω άλλο θέμα με το οποίο τα εθνικά δικαστήρια είναι δυνατό να έρθουν αντιμέτωπα είναι τυχόν αξιώσεις αποζημίωσης κατά του κράτους μέλους που παραβίασε την υποχρέωση προηγούμενης κοινοποίησης και μη εκτέλεσης του μέτρου μέχρι την απόφαση της Επιτροπής επί της συμβατότητάς του κατ' επίκληση της σχετικής νομολογίας του ΔΕΚ (λ.χ. των θεμελιακών αποφάσεων Francovich και Brasserie du Pêcheur) για τη στοιχειοθέτηση ευθύνης των κρατών μελών για παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου. Η εκδίκαση, λοιπόν, των σχετικών αγωγών αποζημίωσης εμπίπτει στη δικαιοδοσία των αρμόδιων εθνικών δικαστηρίων σύμφωνα με τις προβλέψεις του εθνικού δικονομικού δικαίου. Και με αυτή τη δυνατότητα ένδικης προστασίας αναδεικνύεται το γεγονός ότι η προστατευτική λειτουργία σε σχέση με τα δικαιώματα ιδιωτών που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο συνιστά βασική αποστολή των εθνικών δικαστηρίων, ενώπιον των οποίων

μάλιστα και με αποκλειστική εφαρμογή και επίκληση των διατάξεων του εθνικού δικαίου μπορεί να ασκηθεί αγωγή και κατά της ίδιας της επιχείρησης, που έλαβε την κρατική ενίσχυση ασχέτως του κράτους – μέλους. Από την αναφορά δε του βασικού αυτού θέματος των κρατικών ενισχύσεων ιδίως δε σε μία περίοδο ευρύτερης οικονομικής κρίσης οι εισηγητές του σεμιναρίου επισήμαναν την ιδιαίτερη αποστολή, που έχει αναλάβει ο εθνικός δικαστής, που οφείλει να δρα και ως κοινοτικός δικαστής προστατεύοντας τα δικαιώματα των ιδιωτών, που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη και έτσι μετατρέπεται ο εθνικός ρόλος του σε ρόλο συστημικό στρατηγικής εμβέλειας ενδυναμώνοντας την κανονιστική εμβέλεια των ίδιων των θεσπιζόντων τα δικαιώματα κοινοτικών κανόνων δικαίου.

Τον δε σημαντικό ρόλο του εθνικού δικαστή επισήμαναν οι ομιλητές του συνεδρίου όχι μόνο για την εμπέδωση της κανονιστικής επιρροής του κοινοτικού δικαίου εντός της εθνικής έννομης τάξης των κρατών μελών στο πλαίσιο ερμηνείας και ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων αλλά και σε ευρύτερο επίπεδο αναφερόμενοι περιατέρω στο νέο καθεστώς εφαρμογής των αντιμονοπωλιακών διαδικασιών, που τέθηκε σε εφαρμογή με τον κανονισμό (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου. Ο παρών κανονισμός ενισχύει εκτός των άλλων και το ρόλο των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και των εθνικών δικαστηρίων κατά τη θέση σε εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού της ΕΕ, εγγυώμενος ταυτόχρονα την αποτελεσματική εφαρμογή του. Μάλιστα, ο ως άνω κανονισμός θέτει τις σταθερές βάσεις όσον αφορά στη συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών δικαστηρίων, ορίζοντας ότι τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να ζητήσουν στην Επιτροπή να τους ανακοινώσει στοιχεία που έχει στην κατοχή της ή να γνωμοδοτήσει σχετικά με θέματα που αφορούν την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ. Αφετέρου, οι χώρες της ΕΕ αναλαμβάνουν την

υποχρέωση να διαβιβάσουν στην Επιτροπή αντίγραφο κάθε γραπτής απόφασης των εθνικών τους δικαστηρίων τα οποία αποφαινόνται σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 και 102 της ΣΛΕΕ. Ο παρών κανονισμός προβλέπει επίσης τη δυνατότητα για την Επιτροπή και για τις αρμόδιες για τον ανταγωνισμό εθνικές αρχές να διατυπώσουν τις γραπτές τους ή προφορικές παρατηρήσεις ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για θέματα που αφορούν την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 της ΣΛΕΕ.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου έλαβαν το λόγο και δικηγόροι, ως άνω αναφέρθηκε, οι οποίοι εξέθεσαν τους δικούς τους προβληματισμούς. Τονίστηκε η ανάγκη εξειδικευμένης κατάρτισης τόσο των δικηγόρων όσο και των δικαστών σε θέματα ανταγωνισμού σε ένα ιδιαίτερο σύνθετο πολιτικοοικονομικό γίνεσθαι, ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρύτερο επίπεδο, αλλά πάντα στο πλαίσιο της νομιμότητας. Γι' αυτό και τέθηκε ως πρωταρχικός στόχος των ομιλητών η προσπάθεια αντιμετώπισης και φαινομένων αθέμιτου ανταγωνισμού μέσω της δημιουργίας «καρτέλ». Πρόκειται για την απόφαση επιχειρήσεων να δράσουν από κοινού είτε με τη μορφή συμβάσεων ή ρητής συνεργασίας για συντονισμένη συμπεριφορά είτε από την υιοθέτηση μιας ομοιόμορφης ή ενσυνείδητα παράλληλης συμπεριφοράς ή εναρμονισμένης πρακτικής (*concerted practice*), που έχει στόχο τον περιορισμό του ανταγωνισμού (*tacit collusion*), τον καθορισμό τιμών, τον περιορισμό της ποσότητας παραγωγής και τον καθορισμό περιοχών πώλησης. Πρόκειται για ένα φαινόμενο, που ισχύει σε πολλά κράτη μέρη, ενώ για την αντιμετώπισή του απαιτείται η εφαρμογή της κατάλληλης πολιτικής ανταγωνισμού, η οποία, ωστόσο, όπως ιδιαίτερα επισημάνθηκε και στο σεμινάριο, στην Ελλάδα σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν έχει τους απαραίτητους μηχανισμούς στήριξης. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα το θεσμικό πλαίσιο αποτελείται από την Επιτροπή Ανταγωνισμού καθώς και από τις

Ανεξάρτητες Κλαδικές Ρυθμιστικές Αρχές, οι οποίες είναι επίσης υποχρεωμένες να εφαρμόζουν το δίκαιο του ανταγωνισμού. Ωστόσο, σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες υπάρχουν περισσότεροι μηχανισμοί υποστήριξης, όπως για παράδειγμα, στη Γερμανία υπάγεται στο θεσμικό πλαίσιο και μία άλλη Αρχή, η οποία δρα παράλληλα με την Επιτροπή Ανταγωνισμού, το Monopolcommission, καθώς και ένα Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο εξετάζει υποθέσεις ανταγωνισμού. Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην Αγγλία, ενώ Ειδικό Δικαστήριο λειτουργεί σε πολλές ακόμη (Ευρωπαϊκές και άλλες) χώρες. Κατά την εκδίκαση δε των συγκεκριμένων υποθέσεων οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν είναι :

- (α) τα πρόστιμα και οι ποινές που επιβάλλονται, όταν η απόφαση είναι καταδικαστική και
- (β) τα προγράμματα επιείκειας που εφαρμόζονται.

Μάλιστα, επισημάνθηκε από τους ομιλητές του σεμιναρίου, όσον αφορά στα πρόστιμα, ότι στην Ελλάδα τα πρόστιμα θα έπρεπε να είναι υψηλότερα από εκείνα που επιβάλλονται στην Αμερική και στην Ευρώπη αλλά στην πραγματικότητα συμβαίνει το αντίθετο. Ως πιθανή αιτία επισημάνθηκε η έλλειψη εξειδικευμένης αρχής στον εν λόγω τομέα. Ένα σημαντικό θέμα, στο οποίο δόθηκε ιδιαίτερη σημασία από τους ομιλητές είναι επίσης το κατά πόσο θα έπρεπε να επιβάλλονται στις επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε Καρτέλ μόνο πρόστιμα. Στην Αμερική για παράδειγμα, σημειώθηκε ότι μπορεί να προκύψουν και ποινικές ευθύνες της διοίκησης, σε αντίθεση με την Ευρώπη (και την Ελλάδα), όπου επιβάλλεται πρόστιμο στην επιχείρηση αλλά δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή π.χ. στον διευθύνοντα σύμβουλο της επιχείρησης, παρ' ότι έχει διαπιστωθεί ότι αυτός είναι ο υπεύθυνος για τη δημιουργία του Καρτέλ. Επίσης, στην Αμερική οποιοσδήποτε καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να προσφύγει στο δικαστήριο και να ζητήσει αποζημίωση από μία επιχείρηση η οποία χρέωνε πολύ υψηλές τιμές λόγω της συμμετοχής της σε Καρτέλ (private damages). Αυτή η δυνατότητα των καταναλωτών

φαίνεται να λειτουργεί αποτελεσματικά στην Αμερική και πρόσφατα εξετάζεται η εφαρμογή της και στην Ευρώπη. Σημαντική επιρροή στην αποτελεσματικότητα της Πολιτικής Ανταγωνισμού, αναφέρθηκε επίσης, ότι ασκούν τα προγράμματα επιείκειας που εφαρμόζονται από τις Αρχές Ανταγωνισμού. Σύμφωνα με τα προγράμματα αυτά, επιχειρήσεις, οι οποίες καταγγέλλουν την ύπαρξη ενός Καρτέλ και τη συμμετοχή τους σε αυτό και παράλληλα συμβάλλουν στην προσπάθεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού να καταδικάσει το συγκεκριμένο Καρτέλ, απαλλάσσονται και δεν επιβάλλεται σε αυτές πρόστιμο. Επομένως, τα προγράμματα επιείκειας δίνουν κίνητρο στις επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε ένα Καρτέλ να βοηθήσουν την Επιτροπή να το διερευνήσει και να το καταδικάσει. Τα προγράμματα αυτά πρωτοεμφανίστηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες (το 1978) και στη συνέχεια τροποποιήθηκαν δύο φορές (1993, 2004). Η εφαρμογή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε το 1996 και έκτοτε εφαρμόστηκαν σε πολλές χώρες. Στην Ελλάδα ξεκίνησαν μόνο πολύ πρόσφατα, το 2005. Η σημασία των προγραμμάτων επιείκειας έγκειται στο ότι, θεωρητικά τουλάχιστον, μειώνουν τη συχνότητα των Καρτέλ (cartel creation) και αυξάνουν το ρυθμό αναγνώρισης πιθανών Καρτέλ (cartel detection). Υπάρχει, δηλαδή, ισχυρή θεωρητική στήριξη για την ύπαρξη αυτών των προγραμμάτων. Ωστόσο, τα θεωρητικά αποτελέσματα δεν έχουν εμπειρικά αποδειχθεί. Αυτό το οποίο έχει διαπιστωθεί είναι ότι τα προγράμματα επιείκειας έχουν χρησιμοποιηθεί σε πολλές περιπτώσεις, στις οποίες καταδικαστικές αποφάσεις στηρίχθηκαν στις μαρτυρίες των επιχειρήσεων. Ένα ζήτημα σχετικά με τα προγράμματα επιείκειας είναι η επιλογή του άριστου τύπου προγράμματος. Υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ της αμερικάνικης και της ευρωπαϊκής, και συνεπώς της ελληνικής, πρακτικής. Για παράδειγμα, θα πρέπει να διευκρινιστεί αν θα υπάρχει επιείκεια μόνο για την πρώτη επιχείρηση ή και για άλλες επιχειρήσεις και

κατά πόσο η επιείκεια για την πρώτη επιχείρηση θα εφαρμόζεται υπό όρους, όπως στην Αμερική, ή όχι. Η θεωρητική και εμπειρική βιβλιογραφία δεν έχει ξεκάθαρες απαντήσεις ακόμη σε αυτά τα ερωτήματα. Η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της Πολιτικής Ανταγωνισμού, όπως αναφέρθηκε, εξαρτάται καίρια από το δυναμικό και τις υποδομές της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Γενικά, οι υποδομές και το δυναμικό θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται για να παρέχεται η δυνατότητα στην Επιτροπή να διενεργεί και ελέγχους και έρευνες αγορών. Ωστόσο, οι δυνατότητες στην Ελλάδα είναι πολύ μικρές συγκριτικά με το μέγεθος του προβλήματος, ιδιαίτερα με δεδομένο ότι μια δομική προσέγγιση (structural approach) – δηλαδή μια προσέγγιση που υποστηρίζει τη διερεύνηση Καρτέλ σε κλάδους με συγκεκριμένα δομικά και άλλα χαρακτηριστικά που τα ευνοούν – είναι επιθυμητή στην Ελλάδα όπου η συχνότητα των Καρτέλ όπως ήδη αναφέρθηκε φαίνεται ότι είναι σχετικά υψηλή. Γενικά, η οικονομία της Ελλάδας και οι αγορές της θεωρείται ότι έχουν κάποια χαρακτηριστικά τα οποία ενισχύουν τη συχνότητα των Καρτέλ, συγκριτικά με άλλες χώρες, κάτι που ισχύει όμως και για άλλες μικρές ευρωπαϊκές χώρες. Επομένως, οι περιορισμένες δυνατότητες της Επιτροπής, για τη διεξαγωγή ελέγχων και ερευνών αγοράς, δημιουργούν μεγάλα προβλήματα. Επιπλέον, η **διαχειριστική αποτελεσματικότητα** είναι πολύ χαμηλή. Υπάρχει μεγάλη καθυστέρηση στις αποφάσεις, γεγονός που ισχύει όμως γενικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αποτέλεσμα Καρτέλ να έχουν αποφύγει πρόστιμα λόγω της ύπαρξης ενός ορίου πέντε ετών.

Συμπερασματικά, η αποτελεσματικότητα της Πολιτικής Ανταγωνισμού μπορεί να είναι πολύ μεγάλη, όταν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των κοινοτικών και των εθνικών θεσμών και αρχών. Απαιτείται συνεργασία και διαρκή ενημέρωση κυρίως των εθνικών αρχών, έτσι ώστε να συμπληρώνεται και να αναβαθμίζεται το νομοθετικό πλαίσιο και οι

θεσμοί ρύθμισης του ανταγωνισμού. Ιδιαίτερα μεγάλη σημασία έχει να βελτιωθεί με την προσπάθεια ιδίως των εθνικών αρχών, η λειτουργική και οργανωτική αναβάθμιση της Επιτροπής Ανταγωνισμού σε εθνικό επίπεδο, η αναγνωριστική αποτελεσματικότητα (detection) και η ποιότητα των μηχανισμών εφαρμογής (enforcement procedures) της. Άλλωστε, διαπιστώθηκε ότι το νομοθετικό πλαίσιο υφίσταται, αλλά η εφαρμογή του στη καθημερινή πρακτική αποτελεί ζητούμενο. Ο δικαστής καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο εν προκειμένω έχοντας μάλιστα ως προτεραιότητα και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα των πολιτών – επιχειρήσεων σε «δίκαιη δίκη», το επαγγελματικό απόρρητο, αλλά και το δικαίωμα να ζητήσουν οι ενδιαφερόμενοι δικαστική επανεξέταση των αποφάσεων της Επιτροπής, κατά τις διαδικασίες ανταγωνισμού ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σύμφωνα με την έννοια της «διοικητικής δικαιοσύνης» που κατοχυρώνεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου πρέπει να συμβαδίζει με τις σημαντικές εξελίξεις της εποχής, όπως ο εκσυγχρονισμός και η επίδρασή του στις διαδικασίες ανταγωνισμού ενώπιον της Επιτροπής. Οι ακαδημαϊκοί, που δραστηριοποιούνται στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, το δίκαιο της ΕΕ και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και οι επαγγελματίες, που δραστηριοποιούνται στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού τόνισαν την ανάγκη εναρμονισμού των πρακτικών ανταγωνισμού με την ανθρώπινη ευημερία.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ήταν η ομαδική εργασία των συμμετεχόντων του σεμιναρίου, με την οποία κλήθηκαν να δώσουν λύση σε συγκεκριμένες υποθέσεις, οι οποίες είχαν αντιμετωπισθεί από το ΔΕΚ, μετά από την οποία ακολούθησε συζήτηση με ανταλλαγή απόψεων.

Η εμπειρία που αποκόμισα από τη συμμετοχή μου στο συνέδριο ήταν πολύτιμη, τόσο όσον αφορά το καθαυτό αντικείμενο όσο και ως προς την ανταλλαγή απόψεων με συναδέλφους άλλων κρατών της ΕΕ για το δικαιοσύνη σύστημα και το ρόλο του δικαστή στη σύγχρονη πραγματικότητα.